

ती सर्वांचाच गुरू

इंदूरला सराफा बाजार आहे. साधारण आठ-साडेआठला दुकानं बंद झाली की खोमचेवाले आपला बाजार धाटतात. अतिशय उत्तम मिठाई तिथे मिळते. इतरसुद्धा चमचमीत खाद्यपदार्थांची तिथे रेलचेल असते. किमतीसुद्धा अत्यंत माफक. त्यामुळे संध्याकाळी तिथे खवैयांची झुंबड उडालेली असते.

उज्जैनहून इंदूर जवळच आहे. उज्जैनला एका योगीराजांची गाठ पडली होती. पोलीस खात्यात असूनही योगसाधनेत रस असणारे माझे एक स्नेही, योगीराज आणि मी असे उज्जैनहून इंदूरला आलो. आमचे स्नेही इंदूरला आधी राहिलेले होते. ते संध्याकाळी आम्हाला आग्रहाने सराफा बाजारात घेऊन गेले.

आम्ही चवीने बऱ्याच पदार्थांचा आस्वाद घेतला आणि अगदी खूष होऊन मुक्कामाच्या ठिकाणी परत आलो. योगदर्शनावरच चर्चा होत होती आणि योगीराज एकदम म्हणाले, “आजचे आपले गुरू म्हणजे हे साहेब आहेत.” मी आणि माझे स्नेही हसायला लागलो. पण योगीराज गंभीरपणे म्हणाले, “मी खरंच सांगतो आहे. ज्ञानाचा प्रसार असाच होत असतो. ऐकलेलं आणि अनुभवलेलं दुसऱ्याला सांगण्याची ऊर्मी प्रत्येकालाच असते. जो प्रथम ऐकतो आणि अनुभवतो, तो जेव्हा दुसऱ्याला त्यासंबंधी माहिती देतो किंवा तो अनुभव घडवतो तेव्हा तो गुरूच असतो. आपल्या इष्टमित्रांनी उत्तम पक्वान्नांचा अनुभव आपल्याला घडवला तेव्हा ते आपले मिष्ट मित्र झालेच, पण आपले गुरूही झाले.”

आपल्याला या जगात आणणारी माता ही आपली पहिला गुरू असते. समजायला लागले की व्यवहाराचे ज्ञान देणारा पिता आपला दुसरा गुरू असतो आणि शिक्षण देणारे आचार्य हे तिसरे गुरू. पण आपल्या आधी जन्माला

आलेले सर्व नातेवाईक हे अनुभवाने ज्येष्ठ म्हणून आपले गुरूच असतात. म्हणून त्यांचा वडिलकीचा मान असतो. शाळेत, नोकरीच्या ठिकाणी आपल्या आधी आलेले हे सर्व अनुभवांनी आणि ज्ञानाने आपल्यापेक्षा थोडेसे का होईना, ज्येष्ठच असतात. म्हणून तेही गुरूच आणि त्यांचासुद्धा वडिलकीचा मान.

— सत्य काय घडले हे सांगणारा साक्षीदार हा पोलिसांचासुद्धा गुरूच असतो. कारण त्याने सांगितल्याशिवाय काय झाले हे पोलिसांना कळणे शक्यच नसते. अर्थात बऱ्याचदा हे गुरू आपण होऊन काही सांगायला तयार नसतात. तेव्हा अनेक क्लृप्त्या योजून पोलिसांना त्यांच्याकडून ज्ञान मिळवावे लागते, हा भाग वेगळा.

तर योगदर्शनात ईश्वराला सर्वांचाच गुरू म्हटले आहे. कारण तो नव्हता असं कधी झालंच नाही. सर्वांना ज्येष्ठ असल्याने त्याला गुरूचा मान द्यायलाच हवा. नाहीतर आपला अडाणी राहण्याचा हक्कच फक्त बजावता येईल.

— भीष्मराज बाम
('मना सज्जना' या पुस्तकातून)